

Resensies

- Foster, Stuart J. 2008. **An experiment in Bible translation as transcultural communication: the translation of בְּרִית “covenant” into Lomwe, with a focus on Leviticus 26.** Stellenbosch: Sun Press.
(A.J. Krüger) 697
- Van Steenberg, G.J. 2006. **Semantics, world view and Bible translation.** Stellenbosch: Sun Press.
(A. Lamprecht) 701
- Fokusresensies**
- König, Adrio. 2009. **Die evangelie is op die spel.** Wellington: Lux Verbi.BM.
(J.P. Kruger) 703
- Claassens, Julie. 2009. **'n Groter God.** Wellington: Lux Verbi.BM.
(H. Goede) 706
- Barnard, Attie. 2009. **Gebed wat God verhoor.** Wellington: Lux Verbi.BM.
(B.J. de Klerk) 708
- Wepener, Cas & Van der Merwe, Johan, reds. 2009. **Ontdekkings in die erediens.** Wellington: Lux Verbi.BM.
(F.W. de Wet) 710
- Esterhuyse, Willie. 2009. **God en die gode van Egipte: ... in die voetspore van die onsienlike.** Wellington: Lux Verbi.BM.
(H. Goede) 712
- Heys, Cliff. 2009. **God se Name: wat dit vir jou beteken.** Wellington: Lux Verbi.BM.
(P. Venter) 714

Chatteris, Chris. 2009. The church and the media: “a great round table?” Pietermaritzburg: Cluster Publications. (<i>P.G. Snyman</i>)	716
Steyn, Johan. 2007. Geboorte is ’n ongerief. Pretoria: LAPA Uitgewers. (<i>J.F.F. Krüger</i>)	718

Resensies

Foster, Stuart J. 2008. An experiment in Bible translation as transcultural communication: the translation of בְּרִית “covenant” into Lomwe, with a focus on Leviticus 26.

Stellenbosch: Sun Press. 238 p. Prys: R180,00.

ISBN: 978-1-920109-77-6.

Resensent: A.J. Krüger
Gereformeerde Kerk Benoni

Die boek is in slapband uitgegee en baie keurig versorg. Die letter-tipe is maklik leesbaar en die uitleg is geredelik vloeibaar. Die werk is gebaseer op die doktorsale proefskrif in Ou Nabye Oosterse Studies van die skrywer, toegeken deur die Universiteit van Stellenbosch. Die skrywer stel dit duidelik dat die studie uit Protestantse sendingwerk onder die Lomwetaalgroep in Mosambiek gegroei het, en dat die uitgangspunt in die studie is dat die Bybel die Woord van God is (p. 5). Die eerste oogopslag sou die indruk kon skep dat die boek oor vertaalteorie handel, maar die aanpak is multidissiplinêr en raak ook direk aan teologiese aspekte van vertalingswerk. Die eerste indrukke is positief, met 'n goedversorgde manuskrip en 'n mooi duidelike opbou van die argumentasielyn van die boek.

Foster was vir agtien jaar 'n sendingwerker onder die Lomwe, 'n groterige taalgroep in die noorde van Mosambiek. Aanvanklike sendingwerk in hierdie gebied is tot stilstand gebring deur politieke onstabieliteit in die gebied, maar het na die einde van die oorlog in die land weer 'n aanvang geneem. In die tussenjare het die Lomwesprekers 'n vertaling van die Nuwe Testament gehad vir gebruik, maar nou is begin werk aan 'n vertaling van die Ou Testament. Gedeeltes van die vertaling is reeds beskikbaar. Die definisie van *verbond*, waarmee hy werk, is: “a chosen relationship of mutual obligation guaranteed by oath sanctions”. Daar is verskeie faktore wat die respons van lesers op hierdie konsep kan beïnvloed, maar vir die Lomwe is dit veral die feit dat hulle in 'n matriliniêre samelewing leef en die kulturele afstand tussen die ONO en die lesers van die vertaling (wat verstaan moet word deur sowel kerkgangers as buitelanders).

Daar moet verder, volgens Foster, in gedagte gehou word dat die teologie in Afrika nie noodwendig uit publikasies nagevors kan word nie (p. 6) en dat Afrikakultuur sy eie struikelblokke het in die verstaan van konsepte wat uit die ONO kom, soos “verbond” in hierdie studie.

Foster doen ’n goeie studie van die Lomwe wêreldbeskouing deur enersyds te kyk na sekulêre literatuur wat die Lomwekultuur en lewens- en wêreldbeskouing omskryf, maar andersyds deur die (inheemse) kerklied in gebruik by Christelike kerke te ontleed. Sake soos die huwelik, inisiasie, groepsverbande (*kinship*), tyd, ruimte, die verhouding tussen die self en die ander en oorsaaklikheid (*causality*) word ondersoek. Die konklusie wat gemaak word, is dat die Christelike kerk heelwat veranderde beskouings reflekteer, maar dat “verbond” steeds nie goed begryp, of in die kerke geleer word nie.

Volgens Foster is die vertaling van die Ou Testament in Lomwe ’n gulde geleentheid om hierdie leemte te korrigeer. Hy gebruik Levitikus 26 om te bepaal of die verbondsbegrip reg oorkom na die lesers. Hy doen dit deur klankopnames van plaaslike predikers te maak, nadat hulle eers breedweg bekend gestel is aan Levitikus 26, en later nadat basiese onderrig gegee is in die konsep van die verbond.

Foster se konklusie, na die ontleding van die preke, is dat die vertaling nie genoegsaam help om *verbond* aan die lesers bekend te stel nie. Daar is twee Lomwe vertalings van die Nuwe Testament – ’n 1931-uitgawe en een wat in 1982 gepubliseer is. Die 1931-vertaling het ’n neologisme geskep (*nlakano*) en die 1982-vertaling vertaal dit met *waataana* (om in ’n goeie verhouding te wees). Hy toon aan dat albei hierdie opsies mank gaan aan elemente wat oorgedra moet word deur die gekose woord en stel voor dat Levitikus 26: 12 se omskrywing van die verbond (“Ek sal julle God wees en julle sal my volk wees”), gebruik word om as basis te dien vir die vertaling van *verbond*. Hieruit formuleer hy *muloko wa Muluku*, volk/mense van God (*people of God*) as alternatief.

Die boek het ses hoofstukke en twee appendikse.

- Hoofstuk 1: “The problem of communicating covenant”. Hierdie hoofstuk gee onder andere ’n basiese agtergrond tot die studie, verduidelik die aanpak, en gee ’n definisie van “verbond” (p. 14).
- Hoofstuk 2: “Leviticus 26 – text and context”. Hierdie hoofstuk gee ’n eksegetiese studie van Levitikus 26, aangesien dit handel

oor die verbond en die definisie waaraan die geslaagde kommunikasie van die begrip *verbond* gemeet word, uit hierdie hoofstuk van die Bybel kom. Daar word onder andere 'n analise gedoen van die struktuur, die boodskap van die hoofstuk en allerlei ander aspekte, soos die konteks van die hoofstuk in die boek en van die boek in die Bybel (p. 45). Daar is ook 'n vertaling van dié hoofstuk in Engels (p. 31 e.v.). 'n Deeglike eksegeese van Levitikus 26 word gedoen.

- Hoofstuk 3: “Leviticus 26 – worldview and impact”. Levitikus dra 'n sekere wêreldbeskouing oor ten opsigte van tyd, spasie, die verhouding tussen die self en ander mense en oorsaaklikheid. Hierdie elemente kommunikeer binne 'n sekere historiese plasing, wat baie verskil van die wêreldbeskouing van die Lomwe. 'n Vertaling moet 'n soortgelyke begrip by die lesers ontlok as wat dit by die aanvanklike lesers veroorsaak het. 'n Oorsig oor ander literatuur rondom die ontstaansgeskiedenis van die verbond word ook gegee (p. 72). Die impak word saamgevat in die oordeel dat die vertaling van *verbond* (tesame met die geheel van die vertaling, uiteindelik) die verhouding met Jahwe, eksklusiwiteit, sekuriteit, verantwoordelikheid en die doel van die verhouding moet oordra (p. 82).
- Hoofstuk 4: “Lomwe culture and worldview”. Hierdie hoofstuk gee 'n oorsig oor die geskiedenis van die Lomwe, insluitend die jarelange oorloë, eers rondom kolonisasie en onafhanklikheid en later rondom Marxistiese tendense by 'n gedeelte van die bevolking en die gepaardgaande burgeroorlog (p. 83). Verder word verskeie sake wat eie is aan die lewens- en wêreldbeskouing van die Lomwe bespreek. Hierdie sake is in (sekulêre) etnografiese werke beskryf en sluit sake in soos die feit dat die Lomwekultuur matriliniêr en matrilokaal is, en nog ander (p. 85 e.v.). Dit het 'n invloed op die siening van huwelik, stam en kinderopvoeding. Foster bly egter nie by sekulêre literatuur oor die saak nie, maar gaan oor tot 'n ontleding van die wêreldbeskouing eie aan die protestantse Christene (p. 9) onder die Lomwe, gemeet aan die liedere wat in die plaaslike kerke gesing word (p. 98). Hy ontleed hierdie liedere vanuit Lomwe. Die liedere sluit temas in soos die komende oordeel, Jesus se wederkoms, berou oor sonde, sonde, tydsbeskouing, ruimtelike plasing, oorsaaklikheid, narratiewe rondom wêreldbeskouing, ensovoorts. Die konklusie is belangrik, naamlik dat daar in Lomwe nie parallelle of analogieë is waaruit die begrip *verbond* bloot oorgedra kan word nie (p. 115). Die begrip rondom *verbond* het ook nog nie onder die Christelike komponent van die Lomwe posgevat nie.

- Hoofstuk 5: “Preaching Leviticus 26 in Lomwe”. Hierdie hoofstuk beskryf ’n eksperiment met twee fases. Eers is daar ’n teks van Levitikus 26 aan vrywilliger-predikers gegee, sonder spesifieke beklemtoning van die verbondsaspekte daarin teenwoordig (p. 117). Die tweede fase was ’n rondte preekontledings, maar nou nadat daar wel basiese inligting oor die verbondsaspekte van Levitikus 26 deurgegee is (p. 117). Nadat hierdie preke (d.m.v. oudio-opnames) terugontvang is, is oorgegaan na ’n evaluering, aan die hand van die verhouding self/ander, kousaliteit, ensovoorts (p. 119 e.v.). Die konklusie is dat die elemente wat tevore deel was van die lewensbeskouing van die Lomwe (soos gemodifiseer deur die Christelike invloed) steeds baie aandag gekry het in die preke, maar sake wat vreemd is aan die kultuur van die Lomwe (aspekte eie aan ONO-kultuur, maar nie eie aan die Lomwe nie), nie aandag kry in die preke nie. *Verbond* is een van die sake wat nie reg verstaan of oorgedra is nie (p. 138).
- Hoofstuk 6: “Summary and proposals”. Die opskrif spreek vir homself. Die aanbeveling is dat daar van ’n “natuurlike frase”, *Muloko wa Maluku* (die volk van God, d.i. *people of God*) gebruik gemaak word (p. 148). Norme vir die evaluering van hierdie frase word voorgestel (p. 156) asook temas vir moontlike verdere studies (p. 157).
- Appendiks A gee die Lomwe kerkliedere in Lomwe weer (p. 159-211).
- Appendiks B bevat ’n interliniêre tipe terugvertaling van Levitikus 26 (Lomwe/Engels) (p. 213-216).

Die boek getuig van ’n deeglike studie, sistematies en met meetbare stellings wat gemaak word. Die skrywer het ’n deeglike kennis van sy onderwerp, maar ook van die Lomwe. Die ontleding van die liedere en preke moes ure in beslag geneem het en dit is soveel te meer waardevol omdat die skrywer nie van tussengangers gebruik maak nie. Hy ken die taal en die mense.

Tog moet óók gesê word dat die hipotese nie nuut is nie – dit is ’n bekende feit dat vertalings nie die betekenis een op een weergee nie. Die studie bewys wel, wetenskaplik, hoe dit in die praktyk gebeur dat kulturele verskille belemmerend meewerk aan die oordra van die bronteks se bedoeling in die doeltaal. Verder is die voorstel van Foster nog nie op dieselfde wyse wetenskaplik getoets vir die effektiwiteit daarvan nie. Kultuurverskille word nie so maklik oorbrug deur eenvoudig die regte woord(e) te kies om mee te vertaal nie.

Die boek word met vrymoedigheid aanbeveel aan almal wat in die onderwerp belangstel, en ook aan studente in die vertaalwetenskap, sodat daar eerstehands kennis gemaak kan word met die problematiek van die verhouding tussen bron- en doeltaal. Daar is 'n ander (sydelingse) wins aan die boek – die bekendstelling van die leser aan sekere elemente eie aan die Afrikakultuur en godsdiens. Alhoewel die Lomwe-samelewing matriliniêr van aard is, is daar raakvlakke met ander animistiese godsdienste, en die invloed van animistiese beskouings op kultuur (en teologie) kan waargeneem word.

Van Steenbergen, G.J. 2006. **Semantics, world view and Bible translation.** Stellenbosch: Sun Press. 202 p. Prys: R180,00.
ISBN: 1-920109-01-3.

Resensent: A. Lamprecht
Vakgroep Antieke Tale, Potchefstroomkampus,
Noordwes-Universiteit

Anders as 'n omvattende teoretiese teksboek is die studie *Semantics, world view and Bible translation* nie in hoofsaak teoreties in oriëntering nie, maar bied 'n weldeurdagte semantiese analise aan, gekomplementeer deur 'n teorie van wêreldbeskouing. Die toepassing van die analise geskied teen die agtergrond van 'n geselekteerde korpus woorde wat negatiewe morele gedrag in die boek Jesaja verteenwoordig. Die implikasies van hierdie studie word deurgetrek na die veld van Hebreeuse leksikografie en Bybelvertaling.

In die publikasie benader die skrywer die onderwerp aan die hand van die volgende taalkundige perspektief: taal bestaan primêr *tussen* mense, eerder as *in* mense. Hierdie perspektief as 'n ontwikkeling uit en reaksie teen die Chomskyaanse generatiewe beskouings tot en met die laat tagtigerjare, bring verreikende implikasies vir die interpretasie van religieuse tekste wat vir die grootste gedeelte van sy interpretasiegeskiedenis tot en met *Saussure* mank gegaan het aan 'n teorie van semantiese inhoud. Daarom kan daar vir Bybelvertaling noulettend van hierdie publikasie kennis geneem word.

As filosofiese basis sluit die skrywer aan by die “eksperientialistiese” denkstroom van die begin-tagtigerjare waarin die werking van taal gesien is as handelend op die basis van dieselfde beginsels as wat ander kognitiewe vermoëns van die brein werk. Die sleutelkomponent van taal is hier betekenis en konseptualisering. Taal is dus 'n

vorm van kennis, en daarom moet taal dienooreenkomstig geanaliseer word, met die fokus op betekenis. Daarom is betekenis 'n fundamentele konsep. Die taalteoretiese benadering is daarom 'n teorie van betekenis (semantiek) en nie 'n teorie van vorm nie. Hierin sluit die skrywer goed aan in sy teoretiese hoofstuk.

As analitiese gereedskap vir teksontleding gebruik die skrywer die "Componential analysis" (Katz & Fodor, 1963. *The structure of a semantic theory*) wat sy teoretiese wortels in die strukturalisme het. Hiervolgens is die hoofdoel van *componential analysis* om minimaal die betekenis van elke woord te onderskei van die betekenis van elke ander woord in die taal. Die dryfkrag agter hierdie benadering is dat daar 'n universele stel primitiewe semantiese konsepte is wat aangebore is, en waarvoor enige gegewe taal 'n spesifieke taal-spesifieke verwysing het. Die skrywer poog om hierdie analitiese gereedskap in so 'n mate te hervorm dat dit aansluit by die teorie van betekenis. In sy teoretiese uiteensetting gebruik hy 'n basiese vlakstruktuur (in die konstruksie van betekenis), naamlik kategorisering binne die konseptuele sisteem van 'n gestruktureerde kennisinventaris. In sy toepassing slaag hy egter slegs op 'n implisiete vlak om die konneksie van konsepte, wat gebaseer is op prekonseptuele belewenis, en wat verwant is aan ander op 'n sistematiese manier, te verduidelik. Wat egter nie duidelik na vore kom nie, is die struktuur van konseptuele kategorië, oftewel die konneksies tussen die kenmerke (ruimte, tyd, oorsaak, ens.). Hierin lê juis die kern van prototipe kategorisering (Wittgenstein) waarin prototipes nie voorafbestaande abstrakte mentale representasies is nie, maar veranderlike strukture wat "aan-lyn" geskep word in die konteks van die doel van die situasie.

Die "brug" wat die skrywer tereg gebruik vir die hervorming van die "Componential analysis", is "wêreldbeskouing". Hierdeur gebruik hy kultuur om aan te toon hoedat konsepte of betekenis gedefinieer word deur 'n stel kernkenmerke – meer presies deur 'n gedeelde stel noodsaaklike en toereikende kondisies vir die toepassing van 'n woord.

Die belangrikste implikasie vir die interpretasie van religieuse tekste is wat Reddy (1979) in sy publikasie "The conduit metaphor" eien as die metaforiese inneming van abstrakte denke. Hierdie eiening bring mee dat weer gevra word na "vaste waarhede" oftewel realiteite as geïdentifiseerdes wat onafhanklik van die mens bestaan. Hierdie "nuwe" perspektief dwing die navorser wat resente ontwikkelings in die linguistiek naspour, om erns te maak met die "... living and lively language of the people" (Thomas Winton, 1960:427). Hierdie studie

is 'n sprekende voorbeeld daarvan dat taal op 'n manier as 'n venster vir die kultuur kan dien.

Die relevansie van die studie, soos weerspieël in die publikasie *Semantics, world view and Bible translation*, word onderskeibaar wanneer die studie met 'n kontemporêre eweknie taalmetodologiese teksboek met 'n omvattende teoretiese basis, geëvalueer word. So 'n teoreties-omvattende teksboek binne die internasionale veld van Kognitiewe Linguistiek is dié van Zoltán Kövecses, *Language, mind, and culture* wat in 2006 deur Oxford University Press gepubliseer is. Albei publikasies beklemtoon as uitgangspunt die bydrae wat Kognitiewe Linguistiek met inbegrip van kultuur behoort te speel om behulpsaam te wees in die bestudering van taal.

Vir die nuweling in die veld van linguistiek en Bybelvertaling, word aanbeveel dat hierdie boek saamgelees word met ten minste twee ander publikasies, naamlik:

- Ferdinand Deist se *The material culture of the Bible* (2000; Sheffield: Sheffield Academic Press) en
- Zoltán Kövecses se *Language, mind, and culture* (2006; Oxford: Oxford University Press).

Fokusresensies

König, Adrio. 2009. **Die evangelie is op die spel.** Wellington: Lux Verbi.BM. 312 p. Prys: R139,95. ISBN: 978 07963 0857 3.

Resensent: J.P. Kruger
Gereformeerde Kerk Wapadrant

Die jongste publikasie uit die pen van die prolifieke prof. König kan in twee belangrike opsigte as 'n "tussen"-boek beskou word. In die eerste plek is die boek iets tussen 'n Bybelse teologie en 'n metodologiese traktaat wat op 'n metavlak handel óór die interpretasie van die Bybel. Omtrent die helfte van die boek bestaan uit die behandeling van spesifieke Skrifgedeeltes of temas met as resultaat mooi sinteses van hoe spesifieke vraagstukke binne die openbaringshistoriese samehang van die Bybel verstaan sou kon word. So word daar byvoorbeeld in hoofstukke 2 en 3 aandag gegee aan die vraag "wie was Jesus", terwyl ander hoofstukke handel oor die betekenis van die kruis en die betekenis van die opstanding. Die per-

spektiewe wat in hierdie teologies-sintetiese gedeeltes gebied word, behoort vir die deursnee gereformeerde predikant en leser in die algemeen van hulp te wees in die verstaan van die Skrif, en in hierdie opsig moet die boek as 'n handige bydrae gesien word.

Wat die ander helfte van die boek, naamlik die metodologiese bere-denerings betref, is die situasie egter nie so eenvoudig nie. Dit is juis ten opsigte van die metodologiese argumentering dat die tweede opsig waarin die boek as 'n "tussen"-boek beskryf kan word, na vore kom. König onderskei twee ekstreme benaderings ten opsigte van die Bybel, albei waarvan hy homself distansieer. Aan die een kant is die fundamentalisme en aan die anderkant die liberalisme. Albei hierdie benamings is natuurlik problematies in dié sin dat hulle stereotiperings en veralgemenings is wat met emosie-belaaide konnotasies belas is. Op 'n stadium wend König 'n poging aan om meer noukeurig te wees, deur "naby lees" en "ver lees" as twee leesstrategieë te onderskei en dan te meld dat die ekstreme beklem-toning van die een ten opsigte van die ander een tot fundamenta-lisme of liberalisme aanleiding gee, afhangende van watter strategie beklemtoon word. König posisioneer dan sy eie voorstel vir 'n ver-antwoordelike kritiese benadering tot die Bybel min of meer tussen die twee uiterstes van fundamentalisme en liberalisme wat onder-skei is. Hier moet egter tersyde opgemerk word dat die fundamenta-lisme en die liberalisme nie in gelyke mate as gevaarlik in die boek beskou word nie. Die radikale kritiek uit die hoek van die liberale teologie word as 'n veel groter bedreiging beskou, omdat dit volgens König deur leiersfigure binne die NG Kerk bedryf word, en die kern van die evangelie daardeur in gedrang gebring word. In hierdie ver-band verwys die boek vele male polemies afwysend na geskifte deur verskeie akademici en teoloë, tot so 'n mate dat opmerkings soms neig om bloot *ad hominem* te wees. Hierdeur word afbreuk gedoen aan die boek as geheel.

Die vraag wat nou ontstaan, is hoe oortuigend König se "tussen"-posisionering van verantwoordelike kritiek as metodologiese be-nadering werklik is. Etlke kere deur die loop van die boek, kom die afgrensing vanaf die liberale radikale kritiek neer op 'n "houding" jeens die Skrif. Verantwoordelike kritiek sien die Skrif as God se openbaring en benader dit dus met hermeneutiese vertroue en res-pek. Daarteenoor het die radikale kritiek 'n hermeunetiek van sus-pisie, aangesien dit agter dit wat aangebied word, 'n ander Jesus, of 'n ander gang van gebeure wil onderskei. Die vraag wat egter gevra moet word, is of hierdie onderskeid, en daarmee saam die "tussen"-posisionering van verantwoordelike kritiek, werklik in die reïne kom

met die onderliggende epistemologiese en hermeneutiese vraagstukke. Slaag dit dus daarin om anderkant die spanning tussen fundamentalisme en liberalisme te tree?

In plaas daarvan om 'n pad in die doolhof tussen fundamentalisme en liberalisme te vind, sou die epistemologiese keuse wat tot hierdie spanningslyn as sodanig aanleiding gegee het, bevraagteken moet word. 'n Historiese perspektief sou in hierdie verband van groot waarde wees, aangesien dit dan duidelik sou kon word dat fundamentalisme en liberalisme mekaar se keersye is. Hulle is teenoor-gestelde manifestasies van dieselfde epistemologiese keuse wat aan die begin van die moderne tyd gemaak is. In die tyd van die hoogskolastiek was die lees van die Bybel in die eerste plek 'n liturgiese handeling wat ingebed was in 'n liturgiese lewensbeskouing, waarvan die deelnemende gemeenskap tussen die transendente en die immanente (God en sy skepping) die belangrikste kenmerk was. Die sekularisering wat min of meer gepaard gaan met die opkoms van 'n modernistiese wêreldbeskouing het egter behels dat daar 'n domein afgebaken is wat as suiwer immanent beskou is. Aangesien God as radikaal buitekant hierdie domein beskou is, het dit die menslike rede toegeval om vanuit eie hulpbronne die orde van die ondermaanse af te tas (of op te lê.) Hierdie sogenaamde epistemologiese wending, waardeur 'n radikale onderskeid tussen die ken-nende subjek en alles anders as kenobjek gemaak is, het ook in die benadering tot die Bybel neerslag gevind. Enersyds word die Skrif tot 'n blote kenobjek gemaak wat teenoor die denke lê en deur die ontleedmes van 'n outonome rasionaliteit ontleed word. Hierdie benadering het neerslag gevind in die verskillende kritieke van die Skrif – van laag tot hoog – en daar sou bygevoeg kon word dat die grammaties-historiese metode epistemologies nie hiervan verskil nie. Andersyds, vanuit die radikale transendensie van God, word die Skrif benader as 'n positiewe gegewe (openbaringspositiwisme) wat gewoon geglo moet word omdat dit so daar staan, en nie op grond van enige ingeskape rasionaliteit in die sake nie (fideïsme.)

Indien 'n uitweg gevind moet word uit die impasse van óf fundamentalisme, óf liberalisme waarin die huidige kerklik-teologiese debatte vasgevang is, sou die epistemologiese keuses, sowel as die ontologiese uitgangspunte waarop dit rus, weer met erns bedink moet word. In dié verband sou die moontlikheid van 'n panenteïstiese benadering as ontologiese oriënteringspunt veel meer aandag moet kry. Maar dan op 'n veel meer genuanseerde wyse as waarop dit in König se boek behandel, en met “die Bybelse wêreldbeskouing” gekontrasteer word.

Claassens, Julie. 2009. **'n Groter God.** Wellington: Lux Verbi.BM.
133 p. Prys: R99,95. ISBN: 978 07963 0802 3.

Resensent: H. Goede
Skool vir Bybelwetenskappe en Bybeltale,
Potchefstroomkampus, Noordwes-Universiteit

Dr. Julie Claassens is medeprofessor in Ou Testament aan die Baptist Theological Seminary te Richmond, Virginië en geordende predikant in die Presbiteriaanse Kerk. In die inleiding stel die skrywer die doel van hierdie publikasie: “’n Groter God pleit dus vir ’n ruimer Godsbegrip.” (p. 10.) Die grondslag vir die pleidooi is die stereotipiese beelde van God wat in die meeste gelowiges se gedagtes en harte leef: ’n ou, wit man met ’n lang baard. Dit is egter nie net bloot ’n fisiese voorstelling van God nie, maar is gegrond op sekere aannames oor sy aard of karakter. Die taal, en veral die beelde, wat ons gebruik om oor God te praat, sê iets oor hoe en wat ons oor God dink. En dit bepaal weer hoe ons ons lewens inrig.

Tog bevat die Skrif ’n magdom beelde wat God beskryf. Die skrywer se uitgangspunt is: “Die misterie van wat ons ‘God’ noem, beteken dat ’n verskeidenheid beelde – manlik én vroulik, persoonlik én onpersoonlik, somtyds selfs teenstrydig beelde – gebruik word om God te beskryf.” (p. 12.) Dieper omgang met hierdie Godsbeelde van die Skrif sal gelowiges help om dieper na te dink oor hulle geloof en hulle God. Die skrywer wys ook heeltemal tereg op die gevaar van fundamentalisme as gevolg van ’n eensydige uitbeelding van God.

Deel 1 van die publikasie ondersoek die unieke manier waarop die Ou Testament oor God praat. Die skrywer fokus in hierdie deel spesifiek op onpersoonlike, maar ook intens emosionele beelde van God. Deel 2 ondersoek drie beelde wat tradisioneel in die Ou Testament van God gebruik word, naamlik Skepper, Verlosser en Voor-siener. Die skrywer se doel is om die tradisionele beelde oop te breek en dieper te delf na die samehang van die gebruik daarvan, maar ook die onverwagte gebruike wat tot ’n nuwe, ryker verstaan van God en sy verhouding met die wêreld lei. Deel 3 verskuif die fokus na beelde wat die leser dalk ongemaklik sal maak – God as ’n boelie of selfs geweldenaar. Hiermee roep die skrywer die leser op om die Skrif se metafore oor God krities te beoordeel, en selfs in die lig van huidige kontekste te vermy.

Die eerste deel van Deel 1 bevat ’n kort uiteensetting van die werking van metafore. Die uiteensetting is in nie-akademiese taal geskryf en baie maklik verstaanbaar. Die publikasie sou baie armer ge-

wees het daarsonder. Baie lesers interpreteer metafoor eenvoudig letterlik, of beskou dit nie as so betroubaar of waar soos nie-metaforiese taal nie. Soms interpreteer lesers metafore asof die analogie volkome is en word eienskappe en optrede aan God toegedig wat nie Bybels houdbaar is nie. Die res van Deel 1 ondersoek enkele beelde van God uit die Ou Testament in sosio-historiese konteks, byvoorbeeld die passievolle God wat huil, woedend is, barmhartig en genadig is, moederliefde betoon. Die skrywer toon ook goed aan wat die implikasies van elke beeld vir die gelowige se lewe is. Op bladsy 31 word byvoorbeeld gestel dat as God nie woedend was oor die sonde nie, sou menslike woede oor onderdrukking en mishandeling nie dieselfde gewig gedra het nie (aanhaling uit Fretheim).

Deel 2 beskou bekende beelde van God opnuut. Die skrywer dui byvoorbeeld aan dat die beeld van God as Skepper soos dit in Genesis 1 en 2 gebruik word, maklik verstaan kan word as synde te verwys na 'n veraf, almagtige God wat die chaos verslaan het deur bloot te praat. Maar dieselfde beeld kan ook relasioneel verstaan word in die sin dat God intens en persoonlik by die skepping en skepsels betrokke is. Dit spreek byvoorbeeld uit die beeld van God as sjirurg en die feit dat die mens na die beeld van God gemaak is. Ook die beeld van herskepping is relasioneel van aard, byvoorbeeld in die terugkeer van die volk na die ballingskap, en uiteindelik die voltooiing van die herskepping aan die einde van die tyd. Op dieselfde wyse belig die skrywer ook die beelde van God as Verlosser en Voorsiener, byvoorbeeld oor die rol van vroue as bemiddelaars van bevryding, of die genoegsaamheid van God se voorsiening in die konteks van armoede vandag.

Deel 3 fokus op minder bekende beelde uit die Ou Testament; moontlik minder bekend omdat dit ongemaklikheid by lesers uitlok. God as kryger of bloeddorstige soldaat roep beelde op van mense se gewelddadige vergrype in die naam van God. Beelde van God as iemand wat sy vrou mishandel, skep veral probleme vir ons Godsbeeld. Die skrywer belig die problematiek en die relevante tekste weereens vanuit 'n sosio-historiese konteks, met behulp van die onderskeid tussen die boodskap wat oorgedra word en die metode hoe die boodskap oorgedra word. Sy bied ook riglyne vir 'n hedendaagse toepassing van hierdie ontstellende beelde; riglyne wat 'n mens se Godsbeeld, geloofsaannames en -praktyk uitdaag. Ander beelde in hierdie afdeling hou verband met die sin van lyding en die afwesigheid van God.

Die skrywer sluit af met die wens dat hierdie publikasie 'n bydrae sal lewer om gelowiges in nederigheid dieper na die Godsbeelde van

die Ou Testament te laat kyk. Dan sal die leser “telkens verras word deur die God wat belowe om die pad saam met ons te loop” (p. 130). Ek meen dat die publikasie uitnemend daarin slaag om die leser te verras met nuwe insigte in wie en wat God is. Die boek is toeganklik geskryf sonder ingewikkelde linguistiese of teologiese redenasies wat daartoe bydra om die doel van die boek suksesvol te bereik. Dit bring inderdaad verruiming van die leser se Godsbegrip! ’n Soortgelyke publikasie oor die Godsbeelde van die Nuwe Testament en die verbande met dié van die Ou Testament sou ’n nuttige opvolg tot hierdie publikasie kon wees. Ek beveel die boek met vrymoedigheid by alle gelowiges met ’n gelowig-kritiese ingesteldheid aan.

Barnard, Attie. 2009. <i>Gebed wat God verhoor</i>. Wellington: Lux Verbi.BM. 208 p. Prys: R109,95. ISBN: 978 07963 0788 0.

Resensent: B.J. de Klerk
Skool vir Kerkwetenskappe, Potchefstroomkampus,
Noordwes-Universiteit

In hierdie boek fokus prof. Attie Barnard op vier groepe, naamlik opregte bidders, anti-bidders, biddeloses en stil bidders. Hy fokus veral op die derde en vierde groepe. Hy wil die gelowige lei deur te wys op versekering uit die Bybel te midde van die hindernisse en steurnisse wat ten gevolge het dat gebede nie verhoor word nie. Hy poog om aanwysings te gee om volgens God se wil te kan bid en wil die gebed herwaardeer as dié vernuwende krag in die samelewing wat tot die gelowige se beskikking is en waardeur God sy wêreld nuut en heel maak.

Barnard verdeel die boek in sewentien hoofstukke waarin hy aanvanklik fokus op die sogenaamde steurnisse wat die gebed kan verhinder, soos geloofsmoegheid, die moontlike afskrywing van die gebed deur die mens van vandag en gebedsverhoring wat dalk in ’n krisis kan kom. In die tweede fase van die boek kom die vertrekpunte om die steurnisse te kan deurbreek, aan die orde. Eers beskryf hy die pad van God na die bidders wat uitloop op die intieme verhouding tussen die bidder en die Een tot wie hy/sy hom/haar rig. Die aangrypende genade van Christus as Gebedsmiddelaar en die Heilige Gees wat die gebed tot by die troon van God in onuitspreeklike versugtinge dra, word op ’n besondere manier en in besonderhede aangedui. ’n Volgende afdeling kan beskryf word as gebedsverhoring waarin gebedsvolharding beskryf word wanneer

gebedsverhoring steeds uitbly. In die laaste deel van die boek kom selftoetsing aan die orde en is die klimaks 'n herwaardering van die wêreldvernuwende krag van die gebed.

Die verklaring van die verskillende aspekte van die gebed, asook die gebed self, is positiewe aspekte van die boek. Die skrywer wil getrou aan die Skrif die gebed in die huidige tyd laat grondvat. Daarom sal die boek elke leser tot ernstige selfondersoek, herbesinning en transformasie in sy/haar gebedslewe bring. Die skrywer toon tereg aan dat die kern van die gebed gaan om gehoorsaamheid en insig in die wil van God. Die skrywer is 'n geërde praktiese teoloog en sy kennis en ervaring kom duidelik uit in 'n boek wat nie op teoloë alleen gefokus is nie, maar wat die gelowige in die hart aanspreek.

Hierdie boek verval nie in 'n soort "wonderresepte" vir die gebedslewe nie, ook nie in 'n formalistiese voorskrif vir 'n "suksesvolle" gebedslewe nie. Intendeel, die skrywer fokus op die aanbidding van God; hy laat die leser voor God staan en toon aan dat 'n aktiewe gebedslewe 'n mens anders laat dink oor God en oor ander mense. Die besonder sterk punte van die boek kom uit die fokus wat by Barnard gedurende sy akademiese lewe kenmerkend was, naamlik die unieke plek van die Here Jesus Christus en die onmisbare werk van God die Heilige Gees. Hy verryk die boek deur talle aanhalings uit die pen van bekende skrywers soos onder andere Augustinus en Calvyn.

Aan die begin van die boek kan die leser dalk moeite ondervind om al die probleme rondom gebed te deurworstel en dalk sou 'n positiewe begin oor die wonder van die gebed die leser verder geïnspireer het om die boek te bestudeer. Tog was dit blykbaar die skrywer se plan om aanvanklik met die "biddeloses" en "stil bidders" te identifiseer, voordat hy hulle wou inlei in die krag en genade om tot die Drie-enige God te bid. Hierdie is 'n boek wat verdieping in die gebedslewe by individuele gelowiges kan bring en wat ook goed gebruik sou kon word deur Bybelstudie- en ander groepe as materiaal vir die bestudering van die gebed.

Wepener, Cas & Van der Merwe, Johan, reds. 2009.
Ontdekkings in die erediens. Wellington: Lux Verbi.BM. 253 p.
Prys: R119,95. ISBN: 978 0 7963 0838 2.

Resensent: F.W. de Wet

Skool vir Bybelwetenskappe en Antieke Tale,
Potchefstroomkampus, Noordwes-Universiteit

In *Ontdekkings in die erediens* wil die skrywers erediensvernuwing vanuit 'n bepaalde invalshoek aanpak, naamlik om lesers saam te neem op 'n ontdekkingsstog deur die erediens met die oog daarop om saam te ontdek wat reeds daar is. In die voorwoord word gesê dat die skrywers glo dat alles alreeds in die erediens aan ons gegee is en dat ons bloot dit wat daar is, kan ontdek of hoogstens herontdek.

In elf hoofstukke (gevolg deur enkele bylaes en voorbeelde van liturgiese inkleding) word die hele spektrum faktore wat relevant is vir herontdekking van die wese van die erediens gedek. Aspekte wat gedek word, sluit die volgende in:

- Historiese aspekte soos die Joodse wortels van die erediens, vroeg- Christelike inkleding van die erediens en draaipunte in die geskiedenis van liturgie (laasgenoemde aan die hand van die liturgiese viering van vergifnis en versoening);
- verkenning van die eie aard van die gereformeerde erediens;
- Nagmaal in die gereformeerde erediens en die bediening van die doop (en die verhouding daarvan met geloofsbevestiging);
- verkenning van die lense waardeur ons na die erediens sou kon kyk, ten einde lewend en getrou te wees (na aanleiding van Thomas Long se bekende liturgiese werk *Worship wars*);
- verkenning van die basiese bewegings in die erediens (vanuit die ekumeniese konsensus oor die viervoudige beweging wat daar in liturgie behoort te wees ('n beweging van toetrede, na diens van die Woord, na diens van die tafel na wegsending) vanuit die konvergensie model waarin balans gevind word tussen tradisie en kontemporêre elemente;
- voorbeelde van eietydse tendense en 'n uitdaging wat aan die liturgie gestel word in die multikulturele Suid-Afrikaanse konteks;
- 'n hoofstuk waarin die kenmerke en waarde van simbole en rituele verken word.

Die bydraes in hierdie bundel vloei hoofsaaklik voort uit die werksaamhede van BUVTON. Skrywers sluit in Cas Wepener en Johan van der Merwe (wat ook as redakteurs optree), Coenie Burger, Francois Wessels, Stephan Joubert, Dirkie Smit asook die Nederlandse kenner op die gebied van Liturgiek, Marcel Barnard.

Die meriete van die werk lê daarin dat dit 'n oorsig gee oor hedendaagse tendense in die Liturgiek. 'n Deeglike oorsig word gegee oor die huidige brandpunte op die navorsingsterrein van erediensvernuwing en aan die einde van elke hoofstuk word 'n nuttige bronnelys gegee van die standaardwerke wat gelees behoort te word indien die leser op 'n bepaalde aspek dieper wil ingaan.

Die boek is bedoel as 'n handleiding vir die verryking van die erediens. Dit is in 'n gemaklik styl geskryf en gemik op 'n groter leserspubliek wat predikante, studente, eredienswerkgroepe/liturgiese kommissies en enige lidmaat wat weekliks by die erediens betrokke is, sou kon insluit.

Dit blyk duidelik uit die publikasie dat die outeurs versigtig is om vernuwing nie op 'n naïewe en onverantwoordelike wyse aan te pak nie. Daar word byvoorbeeld by die konvergensiemodel vir liturgiese inkleding aangesluit, waarin die saamvloei van liturgiese bronne uit die breër Christelike tradisie met kontemporêre uitdrukkingsvorme in die een stroom van die plaaslike gemeente se liturgie geplaas word. Die bedoeling is van 'n liturgie wat meer outentiek is, omdat dit 'n sterk fondament in die tradisie gevind het, maar ook groter relevansie het, omdat dit in kontemporêre vorms uitgedruk word.

In 'n publikasie waarin erediensvernuwing verken word, word die spanningsveld (slagveld) tussen tradisie en vernuwing uiteraard ter sprake gebring. Die spanning is in die meeste gemeentes teenwoordig: sommiges wil eredienslewe lewendiger, meer relevant, meer dramaties, meer informeel, meer spontaan, lekkerder hê; ander weer wil dit meer stiller, gewyd, meer ordelik, meer tradisioneel hê. Hierdie spanningsveld word deur die outeurs verken vanuit 'n vraag soos: Hoe lyk gemeentes waar die eredienslewe outentiek is, getrou is aan die oorgelewerde "leer van die apostels", maar lewend vandag – verstaanbaar en ervaarbaar in vandag se lewe? Die manier waarop hierdie spanningsveld in die publikasie hanteer word, loop uit op 'n uiters relevante en volwasse perspektief in 'n tyd waarin verwarring en verarming kan ontstaan weens onnadenkende wyses waarop erediensvernuwing in die praktyk van die kerklike lewe deurgevoer word. Dit kan so maklik in ons tyd gebeur dat erediensvernuwing op 'n wyse deurgevoer word waarin byvoorbeeld

verskillende soorte liedere waarvan die styl nie versoenbaar is nie, op 'n kunsmatige wyse byeengebring word. Dit kan tot 'n situasie aanleiding gee waarin die poging om iets vir almal te gee, uitloop op 'n mentaliteit waarin een deel van die gemeente op 'n gegewe oomblik deelneem, terwyl die ander sit en wag totdat hulle liedere aan die beurt kom. Gemengde liturgie loop die gevaar om sodanig tussen uiteenlopende liturgiese style te probeer balanseer dat identiteit verlore gaan en die deelnemer aan die erediens soms nie weet of hy/sy in 'n gereformeerde, Katolieke of charismatiese diens sit nie.

Die skrywers slaag daarin om lesers te laat sien hoe ons erediensvierings deel is van 'n voortgaande proses van ossillasie tussen eenvormigheid en verskeidenheid. Volwasse riglyne word gestel vir die voortdurende evaluering van die eie erediens sodat ons aanbidding optimaal in gees en in waarheid binne die ruimte van die traliewerk van liturgie kan blom, en so vir God aanneemlik kan wees.

Esterhuyse, Willie. 2009. **God en die gode van Egipte: ... in die voetspore van die onsienlike.** Wellington: Lux Verbi.BM. 256 p.
Prys: R129,95. ISBN: 978 0 7963 0510 7.

Resensent: H. Goede
Skool vir Bybelwetenskappe & Bybeltale,
Potchefstroomkampus, Noordwes-Universiteit

Die titel van hierdie publikasie wek dadelik belangstelling. Dit is natuurlik onvermydelik wanneer die God van die Bybel en gode met die sub-titel so nou aan mekaar verbind word. Tog is God en Egipte met sy gode in die Bybelse geskiedenis nou met mekaar verbind – dink aan die volk van God se slaweverblyf daar en wonderbaarlike uittog daaruit, en sy Seun se paradoksale vlug daarheen as veilige skuilplek. Die presiese verband tussen die Bybelse Godsbeeld en die gode van die heidendom in die tyd van die Ou Testament was nog altyd 'n vrugbare veld van wetenskaplike ondersoek en spekulasie. Hierdie publikasie soek die verband in die grondliggende temas wat so baie godsdienste in gemeen het: skepping, goed en kwaad, dood en onsterflikheid, uiteindelik die soeke na lewensin. Die skrywer ondersoek ook die metafore wat in die verhale en mites van so baie godsdienste voorkom: son, vuur, lig, slang, boom, seun, vader, geregtigheid, verlossing, opstanding, hergeboorte. Ten diepste soek die skrywer na die betekenis van hierdie verhale en mites

as boodskapdraers van die lewensin (p. 24). Hy vra of daar “’n migrasie van stories, ’n sirkulasie van idees” plaasgevind het (p. 25).

In Hoofstuk 1 beskryf Esterhuyse die inspirasie agter die publikasie aan die hand van sy persoonlike geloofsreis van kinderdag tot teoloog en filosoof. Dit is ’n ontdekkingsreis gedryf deur die op-laaierende spanning tussen die tradisionele Christelike geloofsaansprake waarmee hy grootgeword het en sy groeiende besef dat daardie geloofsaansprake nie uniek tot die Christelike geloof is nie. ’n Groeiende belangstelling in die Egiptiese kultuur, geskiedenis en godsdiens het hierdie spanning uiteindelik ontlaai. In die res van die publikasie deel die skrywer die produk van hierdie belangstelling met die leser. Hoofstuk 2 bevat ’n aanknopingspunt tussen die Skrif en Egipte, naamlik Moses se verblyf op die berg Sinai. Enkele raakpunte met Moses se lewe as prins in die farao se paleis word aangedui, byvoorbeeld die hiërargiese regeringstruktuur wat sy skoonpa Jetro voorstel en die aanbidding van die goue kalf deur die volk. Die laaste deel van die hoofstuk word gewy aan ’n algemene oorsig oor Egiptiese godsdiens en die samehang daarmee met politieke mag. In die opvolgende hoofstukke word hierdie raakpunte verdere uitgebou: enersyds aan die hand van sekere belangrike Bybelse figure soos Abraham, Jakob, Josef en Moses, maar andersyds ook aan die hand van belangrike figure in die Egiptiese godedom soos Osiris, Isis en Horus.

’n Belangrike argumentslyn in die publikasie is Moses se poging om Israel tot ’n monoteïstiese godsdiens te bekeer (onder andere p. 34). As Egiptiese parallel vir Moses se poging, word ’n hoofstuk aan Akenaten afgestaan. Ook Raamses II, farao in die tyd van Israel se slawerny in Egipte, word uitgesonder. In die voorlaaste hoofstuk (Hoofstuk 15) trek die skrywer die lyn van argumentasie vanaf die monoteïsme deur na die koms van Jesus Christus en die vestiging van ’n nuwe monoteïsme in die Christelike kerk. In die laaste hoofstuk word die boodskap van die verhale en mites oor die Egiptiese gode in een saak saamgevat: geregtigheid (p. 231). Dit verteenwoordig ’n deurlopende en onafgehandelde gesprek oor die soeke na lewensin en die ewewig tussen mag en moraliteit. Volgens die skrywer dui die Egiptiese wysheidsliteratuur op ’n grondliggende motief wat deurslaggewend in hierdie gesprek kan en moet wees: persoonlike verantwoordelikheid. Dit roep die mens op tot ’n persoonlike verbintenis om ’n verantwoordelike agent van verandering te wees (p. 22) eerder as om te verval in fatalisme of ’n meganistiese voorsienigheidsgeloof. Dit is ook die boodskap van Moses (p. 239 e.v.) en Jesus (p. 241 e.v.). Oor die migrasie van stories en

die sirkulasie van idees, meen die skrywer dat die verhale en mites oor die Egiptiese gode as inspirasiebron vir die verhale van Abraham, Jakob, Josef en Moses, en uiteindelik Jesus, gedien het. “Egipte was ’n intellektuele en spirituele voedingsbron vir ander kulture en tradisies”, ook die Joods-Christelike (p. 46).

Die skrywer se kritiese Skrifbeskouing spreek duidelik uit etlike passasies. Een voorbeeld: “Die twee skeppingsverhale van Genesis is nie unieke, Goddelike openbarings nie. Hulle is bloot “openbarings” van mense se soeke na lewensin en antwoorde op vrae wat vir hulle, binne hulle historiese situasie, baie wesenlik was” (p. 67). Net so beskou die skrywer nie die Skrif as openbaringsgeskiedenis nie (p. 176). Die leser moet dus beseft dat die skrywer die materiaal nie vanuit ’n gereformeerde Skrifbeskouing aanbied en beoordeel nie. Die materiaal is interessant, dikwels boeiend en goed aangebied. Dikwels is die ooreenkomste wat die skrywer tussen die Skrif en die Egiptiese verhale en mites aandui, verrassend. Of die ooreenkomste op sigself genoeg gewig dra om die waarheidsaansprake van die Skrif tot niet te maak, is egter debatteerbaar. Die skrywer maak ook baie raak opmerkings oor die rol van die kerk in die soeke na reg en geregtigheid, en die uitleef van persoonlike verantwoordelikheid. Die voorbeeld van Miga is veral treffend (p. 243 e.v.). Die skrywer wys tereg op die nutteloosheid van geloof en Skriftuurlike interpretasie as dit nie daadwerklike verandering in probleme soos armoede en ongeregtheid bring nie (p. 252). Of ’n Skrifkritiese aanhang van buite-Bybelse bronne egter gelowiges tot daad sal beweeg, is twyfelagtig. Ek beveel die boek aan vir akademici met ’n belangstelling in die Ou Testament en eietydse verhale en mites. Die boek mag ook vir gelowiges met ’n nuuskierige dog kritiese ingesteldheid van waarde wees. Die baie nuttige uitvou-tydlyn agter in die publikasie maak die prys daarvan alreeds die moeite werd.

Heys, Cliff. 2009. God se Name: wat dit vir jou beteken.

Wellington: Lux Verbi.BM. 160 p. Prys: R89,95.

ISBN: 978 07963 0863 4.

Resensent: P. Venter

Gereformeerde Kerk Potchefstroom-Oos

Die publikasie poog om iets van ’n oorsig te gee oor sommige van die name van God wat in die Bybel gebruik word. Die skrywer verwys na sestiens verskillende name of eienskappe van God wat in die Bybel hoofsaaklik vir God die Vader gebruik word. Van die name

wat bespreek word, is byvoorbeeld God (Elohim), Here (Jahwe), Here (Adonai), die Here van die leërskaare (Jahwe Seba'ot), God, die Almagtige (El Sjaddai), Ons Vader (Abba), en nog meer.

Die skrywer se bedoeling met die bespreking van die name is om die leser in die konteks van die gebruik van die Naam in die Skrif te bring en die Naam op die persoonlike geloofslewe van die leser van toepassing te maak. Hierdie konteks word telkens goed weergegee met 'n spesifieke Skrifgedeelte en die bespreking daarvan. Deur die naam van God en die betekenis daarvan in konteks te stel, lei die skrywer die leser om die betekenis van die naam van God op die leser se persoonlike lewe van toepassing te maak. Hy slaag telkens daarin om die betekenis van die Naam te koppel aan een of ander geloofsbelewenis, geloofsvraagstuk of aanbiddingsmoment van die leser.

Na die bespreking van die name volg 'n gebedsriglyn oor elke naam waarmee die leser begelei word om God se name persoonlik toe te eien met 'n gebed daarvoor. Heel agter in die publikasie is 'n indeks van Skrifgedeeltes wat in die boek gebruik is.

Alhoewel daar na Jesus verwys word as "Vredevoers", "Here" en "Immanuel", is dit jammer dat die skrywer nie die eienaam Jesus asook die ander name van Christus soos byvoorbeeld Messias, bespreek nie. Ook die eienaam van die Heilige Gees asook ander name wat vir die Heilige Gees gebruik word, soos "Voorspraak", ontbreek in die bespreking. 'n Meer volledige bespreking van die Godsname van die Goddelike Drie-eenheid sou die publikasie soveel ryker gemaak het.

In 'n sekere sin is die titel van die publikasie misleidend. Nie al die name wat bespreek word, is eiename van God nie. Sommige van die name verwys meer na eienskappe van God wat in die Skrif met sy Naam verbind word. So byvoorbeeld kan die naam "Jahwe Rohi" (die Here is my herder) nie as eienaam van God getipeer word nie, maar eerder as 'n eienskap of optrede van God. Die skrywer se verbinding tussen die eiename van God en sy Goddelike eienskappe is egter aanvaarbaar, omdat God se name ook sy wese openbaar.

Die lees van die boek word baie opbouend ervaar en raak die leser in sy persoonlike geloofsbelewing aan. Die feit dat die name van God telkens gekontekstualiseer word, help dat die skrywer diepgang in die hantering van die Skrif bereik en die leser daarom verryk word met meer as net oppervlakkige kennis van God. Die publikasie sal veral jong gelowiges baie help in hulle kennis van God en die

aanbidding van sy Naam. Selfs die meer ervare gelowige leser sal egter hierdeur ook baie toepaslike geloofsgroei ervaar.

Chatteris, Chris. 2009. **The church and the media: “a great round table?”** Pietermaritzburg: Cluster Publications. 111 p. Prys: R50,00. ISBN: 978 1 875053 780.

Resensent: P.G. Snyman
Skool vir Kommunikasiestudies,
Potchefstroomkampus, Noordwes-Universiteit

Chris Chatteris is in Zambië gebore en het in Zimbabwe en die Verenigde Koninkryk skoolgegaan waar hy by die Jesuïete aangesluit het. Hy het in 1985 na Suid-Afrika gekom en in Natal en Johannesburg in gemeentes as priester, kweekskoolonderwyser, administrateur en joernalis gewerk. Tans werk hy vir die Jesuïete-Instituut in Johannesburg.

Hierdie boek uit sy pen is die derde in die *Signs of the Times*-reeks oor die kerk en belangrike heersende maatskaplike en wêreldvraagstukke. Die eerste het byvoorbeeld gegaan oor die kerk en klimaatsverandering. Die *tekens van die tye* waarom dit hier gaan, handel oor Jesus se woorde (in Matt. 16: 3): “Julle weet hoe om die voorkoms van die lug te beoordeel, maar die tekens van die tye kan julle nie onderskei nie.” Die vraag wat gestel word, is of die kerk weet wat in die wêreld aangaan, of hy omgee en hoe hy daarop reageer. Dit geld nie net die kerk nie, maar ook elke gelowige.

In Chatteris se boek kom ons te staan voor die *tekens van die tye* waarmee die kerk en gelowiges ten opsigte van die media sedert die ontstaan van die drukpers tot en met die tyd van die internet en die wêreld van die selfoon, te doen kry. Laasgenoemde word in gedagte gehou vir 'n verdere ondersoek.

Die hooftema van die boek, volgens die inleiding, word in die subtitel vervat: *A great round table?* Dit is die metafoor vir die media wat deur die Rooms-Katolieke Kerk aan die hand gedoen word in 'n dokument met die titel, *Communio et progressio*. Chatteris sê:

Here the cerebral and scientific transmitter-receiver model of communication has given way to a communitarian and inclusive vision, a conversation rather than a lecture, dialogue rather than sermonising. The key question for the church, and indeed for governments, advertisers, civil society and modern society at

large, is the extent to which the media are regarded and actually employed as means for the furthering of this conversation for the common good of humanity.

Dit lyk na 'n teruggryping na die vroeë geskiedenis toe die praktyk was dat mense op die markplein (*agora*) vergader het om dan deur gesprekvoering ingelig te word en tot verstaan te kom, miskien selfs eenstemmigheid te kry oor sake.

Chatteris sê in Hoofstuk 1 dat een van die kerk se vernaamste sorge omtrent die media die negatiewe invloed is wat dit op mense (veral jongmense) oor die aanbieding van seks en geweld kan hê. Dit geskied veral deur die visuele media soos die rolprent, die televisie en die internet. Hy wil egter eerder kyk na die breër invloed van die media op die samelewing. Die groot vraag is in watter mate hierdie kragtige tegnologie fundamentele en verreikende kulturele en samelewingsveranderings veroorsaak.

'n Mens kom in die boek begrippe soos "Gutenberg man", "Internet person" en "media man" teë. Dit dui al aan hoedanig mense deur die betrokke media beïnvloed is. Die moderne mens dra die stempel van die tegniese middele wat sy maaksel is. Die media het verlengstukke van die mens geword wat sy omgewing gevorm en getransformeer het. Die bekende Marshall McLuhan (die man wat die begrip *global village* die wêreld ingestuur het) tipeer die mens ná die uitvinding van die drukpers as "Gutenberg man" vanweë die "immensely profound effect on both individual and society. It marks the shift from 'orality' to literacy as the paradigm of communication". Tog het die media noodsaaklike middele geword en is belangrik vir die mens se verstaan van homself, voer Chatteris aan, maar hy meen dit geniet minder aandag as die aanbiedings van seks en geweld deur die media. Die middele is natuurlik nie dieselfde as dit waarvoor hulle gebruik word nie. Die middel is nie die boodskap nie, maar die aard van die middel is bepalend vir die vormgewing van die boodskap, sou 'n mens krities moet opmerk, en 'n mens behoort middele verantwoordelik te gebruik. Seks en geweld is nie taboe-onderwerpe nie, maar 'n mens is verantwoordelik vir hoe jy dit behandel.

Chatteris meen die advertensiewese kan die insiggewendste konkrete terrein wees "to look at in order to understand the contemporary power of the media to shape us as human persons". Krities kan opgemerk word dat die media as sodanig nie mag het nie, soos 'n koevoet nie self mag het nie. Dis die gebruiker wat mag het om dit op 'n bepaalde wyse vir 'n bepaalde oogmerk aan te wend. Die

gebruiker se instelling, motiewe en oogmerke of doelstellings is medebepalend vir die middele- of mediagebruik – en vir alles is daar norme. Dit geld ook die advertensiewese.

“... power of the media to shape us as human persons”? Liewer: mag van die mens om die media verantwoordelik volgens die eise van die betrokke norme te gebruik. Gelowiges en kerke behoort indringend hierna te kyk. Lewens- en wêreldbeskoulige verantwoording in die hedendaagse tydsges oor die mens en sy plek in die wêreld en sy take en mediagebruik is nodig. Chatteris se boek is informatief en word vir kritiese lees aanbeveel.

Steyn, Johan. 2007. <i>Geboorte is 'n ongerief</i>. Pretoria: LAPA Uitgewers. 71 p. Prys: R90,00. ISBN: 978-0-7993-3995-6.

Resensent: J.J.F. Krüger
Nederlands Gereformeerde Zending Nqutu

Geboorte is 'n ongerief is Johan Steyn se tweede bundel verse. Hy het in 1981 gedebuteer met *Verweer*, en ook in 1987 saam met Israel Ben-Yosef gedigte uit Hebreeus vertaal en gepubliseer as *Olyfwoestyn*.

Die uitgewers het in hulle bekendstelling van die bundel die verskillende verse soos volg beskryf:

Hierdie gedigte is herinneringsgedigte, met verwysing na die kind en die verlede, na onthou, en met baie gevoeligheid geskryf. Daar is ook 'n aantal religieuse verse – van die bestes val daaronder. Dit is gedigte wat 'n mens miskien die beste kan beskryf met 'n frase wat indertyd vir die vroeë poësie van NP van Wyk Louw gebruik is: 'n stryd met God/Christus om God/Christus.

Hiermee word die leser egter nie werklik voorberei op die impak van die verse nie. *Geboorte is 'n ongerief* is nie 'n digbundel vir die leser wat op soek is na “mooi gedigte” nie. Die meeste verse is geskryf in 'n siniese, ontnugterde trant wat op 'n aweregse, skerp kritiese manier kyk na en praat oor dinge wat vir ander mense heilig en on-aantasbaar is. Ek vermoed die gemiddelde Christen sal redelik geskok wees oor die manier waarop Steyn oor God, godsdiens, geloof en die Bybel skryf, en ook oor die tyd toe hy predikant was.

Tog is dit 'n pynlik eerlike bundel. Deurgaans hoor 'n mens die stem van iemand wat deur die bril van sy eie pyn, teleurstelling, ont-nugtering en depressie na mense, dinge, God en godsdiens en na homself kyk. Hier word niks en niemand ontsien nie. Niks word in sagte woorde toegedraai om aanvaarbaar te word nie.

Daar is 'n hele aantal aangrypende verse oor kindwees, verwerping deur ouers, aanneming of pleegsorg en herontmoeting met sy bio-logiese ma na baie jare, asook verwysings na 'n afwesige pa en die verlange wat daardeur ontstaan. Veral "Vondelinge" (p. 12) skets 'n toneel van verwesenheid wat nog lank in jou kop en hart bly draai.

'n Substansiële deel van die bundel is verse wat op die een of ander manier te make het met geloofsbeleving, God, die Bybel, die kerk en predikantwees. Dit is duidelik dat Steyn 'n persoonlike reis afgelê het wat hom by 'n ander eindbestemming uitbring het as die ortodokse. Hy verset hom byvoorbeeld teen geïkoneerde geloofsverwoording, teen God wat sy Seun gee om vir mense te sterf. Teen die agtergrond van sy waarneming van die wreedheid van die natuur, die leed wat mense mekaar aandoen en die lyding van miljoene mense in die wêreld, skryf hy: "Moet ek nou lof bring aan dié Here, hom alwyse liefde toedig soos 'n kindjie aan 'n vader? Sê my, watter een? Want ek verseg om bly te wees oor ydel woede wat gekoel word op 'n eie seun" ("Natuur en Skriftuur", p. 37-38). Dis blykbaar 'n verset wat hy reeds as kind beleef het. In "Kinderlike ongeloof" (p. 14) skryf hy met duidelike weersin oor die idee van erfsonde, oor sy beleving as kind van die Bybel en gebed. "En soggens voor ons lig kan sien, sluk ons en dan kots ons heilige strigien. Nee dankie dus vir so 'n Jesus ...".

Uiteindelik formuleer hy 'n eie godsbeeld in "Nagelate gebed" (p. 55-56). Hier dank hy God vir geld wat hy as kind gesteel het om daarmee vriendskap te koop, vir "eennag lywe" en "dat ek respekloos deur godsdienstige gedweënheid kon breek, magteloos van die lag." Oor sy God skryf hy: "Ek glo die Here wag nie binne [in die kerk] met leedvermakerige áfkyk, grou moraliteit of dreunings van die dogma nie. Ek glo U ook as groot jolyt." En dan sluit hy die vers af: "Want ek wil op elke straathoek staan en fluit: Heilig, heilig, heilig is dié Here wat van ewigheid as voorste danser uitdans uit gewigtigheid". Dit is natuurlik 'n belangrike vraag hoeveel van ons godsvoorstelling klop met wie en hoe God werklik is. Hoeveel is ons eie maaksel, en hoeveel is 'n eggo van wat Hy self gee?

Net een vers handel oor die tyd toe Steyn predikant was. Hoewel die meeste predikante hopelik nie die konklusies sal deel waartoe Steyn

kom nie, is die vers tog herkenbaar vir enigiemand wat sy hand en mond al gewaag het aan die deurgee van God se openbaring aan mense in mensewoorde en -gedagtes ... en wat beleef het hoe 'n gemeente daarop reageer. Vergelyk byvoorbeeld hierdie woorde ("Geroepene", p. 34): "En dan begin ek bokspring om bokant ruimte, bokant tyd hunkering hermeties te verbind met vermeende openbaring. Onbetwisbare genade is die 'amen laat ons dank'; 'n sagte skuifeling bevestig hulle was ook buite rade."

'n Sleutelvers in die bundel is "Abelardus" (p. 23). Met hierdie verwysing na die Middeleeuse Abélard (en Héloïse) is tegelyk ook 'n stukkie outobiografie gegee: die aweregse kritiek wat Abélard met sy sterk rasonale teologie uitgespreek het teen die kerk en teologie van sy tyd, beskryf ook iets van Steyn se benadering tot heilige dinge.

Van die meer persoonlike verse, is "Psigiatrie" (p. 44) 'n uitstekende verwoording van die effek van antidepressante op die sensitiwiteit van 'n kunstenaarshart wat skielik deur niks meer geroer word nie – 'n lot wat inderdaad erger as depressie self kan wees.

In kort: *Geboorte is 'n ongerief* is nie sjokolade-poësie nie. Daar is meer as 'n sweempie strignien in hierdie verse, en meer as een gedig laat 'n mens met die indruk van 'n stil, grys-bleek sielloosheid, 'n verlange om weg te gaan uit die lewe soos uit 'n slegte droom. Dit is nie verniet dat die titel beweert: "Geboorte is 'n ongerief" nie! Die bundel lees in baie opsigte soos Abélard se biografiese *Historia Calamitatum*. Ek beveel dit aan as uitdagende leesstof vir lesers wat kans sien vir die donker kant van menswees.